

УДК: 657:004

Голячук Н.В., к.е.н, доцент

Луцький національний технічний університет

Василюк В.В.

Луцький національний технічний університет

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті стверджується, що комп'ютерні програми використовуються на всіх стадіях проведення аудиту. Зазначені основні переваги застосування програмних продуктів аудиту, охарактеризовані види аудиторських послуг. Приведена характеристика аудиторських програм, якими користуються аудиторські компанії, що входять до складу «Великої четвірки».

Ключові слова: аудит, інформаційна система аудиту, програмне забезпечення аудиту

Holyachuk N., Vasylyuk V.

INFORMATION SUPPORT OF AUDITOR

The article states that computer programs are used at all stages of the audit. The main advantages of software audit, audit services species are described. It is said that the key module in the automated information system audit should be checking module. Present characteristics of audit software are used by audit companies that are part of the "Big Four". It is indicated that one of the main improvement software, which emphasize the company's "big four" - is the development of programs that would be able to analyze all the clients' transactions, not selective as it is now, when the test is performed manually.

Keywords: audit, information system audit, software audit

Голячук Н.В., Василюк В.В.

ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ АУДИТОРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье утверждается, что компьютерные программы используются на всех стадиях проведения аудита. Указаны основные преимущества применения программных продуктов аудита, охарактеризованы виды аудиторских услуг. Приведена характеристика аудиторских программ, которыми пользуются аудиторские компании, входящие в состав «Большой четверки».

Ключевые слова: аудит, информационная система аудита, программное обеспечение аудита

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В сучасному світі комп'ютерні технології призначені для автоматизації та оптимізації процесів у бізнесі, державному управлінні, освіті, медицині, тощо, а за прогнозами вчених їх вплив у майбутньому тільки зростатиме. Впровадження нових інформаційних систем, комп'ютеризація та автоматизація ведення обліку безпосередньо не змінює застосування елементів методу бухгалтерського обліку, але суттєво змінює технологію створення, обробки та аналізу облікової інформації. Хоча ці особливості не змінюють мету, завдання та методологію аудиту, вони позначаються на процесі вивчення системи обліку та засобів внутрішнього контролю.

Тестування системи внутрішнього контролю та ступінь його автоматизації відіграє важливу роль у здійсненні аудиторської діяльності. Тестування дозволяє визначити обсяг майбутніх аудиторських процедур, необхідних для отримання достатнього рівня впевненості у відсутності шахрайства, зловживання та наявності суттєвих помилок у фінансовій звітності. При цьому аудиторська перевірка може здійснюватися як за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення, так і без

його використання. Проте застосування сучасних інформаційних систем дозволяє організувати, впорядкувати, ефективно керувати та, за необхідності, вносити зміни в розроблений план аудиту. Варто розрізняти вплив спеціалізованих програм для автоматизації ведення бухгалтерського обліку та вплив спеціалізованих програм для забезпечення та ефективного здійснення аудиторської діяльності.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Теоретичні аспекти автоматизації аудиту вивчали у своїх працях такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як: В.І.Подольський, Н.С. Щербаков, В.Л. Комісаров, А.Н. Романов, Б.Є. Одинцов, С.В. Івахненко, Г.М. Яровенко, Н.В. Русіна, Л.О. Ходаківська, Н.І. Федоронько. Автори констатують, що сутністю комп'ютерного аудиту є проведення аудиту за умови застосування досліджуванім підприємством комп'ютерів для обробки облікової інформації, суттєвої для аудиторської перевірки.

Цілі статті. Мета даної роботи полягає у дослідженні використання програмного забезпечення в процесі здійснення аудиторської діяльності та виявлення основних тенденцій автоматизації, шляхом аналізу програмного забезпечення, яке запроваджують компанії «великої четвірки».

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Використання комп'ютерного забезпечення здійснюється на усіх стадіях проведення аудиту. Так при оцінці ризиків організації автоматизовані системи дозволяють з'ясувати види, структуру, значення та суттєвість ризиків, виявити загальний ризик за кожним підрозділом (відділом) підприємства, а також провести підрахунки планового аудиторського ризику. На стадії планування вони застосовуються для складання планів роботи аудиторської команди, графіків перевірок, розподілу обов'язків за напрямками аудиту, тощо. При проведенні перевірок – для деталізації планів, шляхом розроблення програм аудиту, збору та аналізу аудиторських доказів, здійснення дослідження економічних, фінансових та статистичних показників діяльності підприємства, внесення, при необхідності, змін у програму аудиту. На заключній стадії аудиту автоматизовані системи аудиту використовуються для підготовки звітів щодо результатів перевірок, та підбиття підсумків аудиторської діяльності [1].

Основними перевагами застосування спеціалізованих інформаційних систем у здійсненні аудиторської діяльності є:

1. Зниження трудомісткості.
2. Підвищення якості та ефективності оцінки ризиків.
3. Скорочення кількості аудиторських процедур.
4. Забезпечення чіткої організації аудиту.
5. Економія часу та витрат на проведення аудиту.
6. Можливість здійснити детальнішу перевірку.
7. Можливість не лише підготувати обґрунтований висновок, але й розробити рекомендації для підвищення ефективності роботи системи внутрішнього контролю, бухгалтерської служби та покращення фінансового стану підприємства в цілому [2].

Виділяють такі типи аудиторського програмного забезпечення:

- програмні засоби комп'ютерного аудиту;
- програмні засоби підтримки аудиторських процедур;
- пакети прикладних програм загального і проблемно-орієнтованого призначення [3].

Принциповою відмінністю автоматизованого аудиту є те, що сучасний аудитор має можливість перевірити всю генеральну сукупність, яка формує певний тип операцій або залишок на рахунку, весь набір документів або рахунків аналітичного обліку, а не покладатися лише на вибірки [4].

Ключовим модулем в автоматизованій інформаційній системі аудиту повинен бути модуль перевірки. Перевірка в системі може бути організована в двох напрямках:

1) система імпортує дані із автоматизованої системи бухгалтерського обліку, яка функціонує на підприємстві – об'єкті аудиту, здійснює всі розрахунки аналогічно, як бухгалтерська система, але із налаштуваннями аудитора і порівнює результати із результатами, отриманими від підприємства;

2) дані, що імпортуються із автоматизованої системи обліку підприємства, порівнюються із певними шаблонами, в якості яких виступають норми законодавства, внутрішні норми підприємства, планові показники, типові операції і проведення, перелік типових помилок, статистичні дані попередніх перевірок [5].

Деякі вчені вважають, що майбутнє аудиторської професії — не за «господарським контролем», або «аудитом» як перевіркою бухгалтерської звітної інформації, а за комп'ютерним аудитом в широкому значенні. Така діяльність відноситься до аспектів, які тісно пов'язані з обов'язковим аудитом фінансової звітності, при цьому охоплюють широкий спектр консультаційних послуг, що їх можуть надавати аудитори:

- перевірки алгоритмів комп'ютерних облікових систем клієнтів і консультування з питань їх належної побудови;

- аналіз великих масивів фінансових і оперативних даних в електронному вигляді спеціальними програмними засобами з метою їх підтвердження і виявлення шахрайства;

- аналіз фінансових показників клієнта та їх прогнозування за допомогою потужного математичного апарату економічного моделювання та відповідного програмного забезпечення;

- допомогу клієнту з питань забезпечення інформаційної безпеки [5].

Комп'ютерні програми містять систему електронного документообігу, дають змогу використовувати мережу Інтернет для проведення робіт у територіально розгалуженій структурі організації. Крім цього, ці системи можуть мати модулі аналізу цифрових даних, призначені для аналізу великих масивів числових даних. Такі програмні продукти є автоматизованою системою підтримки прийняття рішень і збору аудиторських доказів, мета яких – вивчати та аналізувати дані щодо фінансового і господарського обліку на предмет виявлення можливих неточностей, помилок чи зловживань, пошуку зменшення витрат і збільшення прибутку. Для аналізу даних використовують автоматизовані тести після вивчення дебіторської та кредиторської заборгованостей, запасів, грошових видатків, заробітної плати тощо [1].

Найвідоміші аудиторські компанії які входять до складу «Великої четвірки» це – PricewaterhouseCoopers, Ernst & Young, Deloitte, KPMG. Аудиторські фірми розробили і використовують спеціальні інформаційні системи, орієнтовані на внутрішню регламентацію аудиторської діяльності з застосуванням внутрішньофірмових стандартів [6].

Компанії «великої четвірки» є передовими в галузі надання аудиторських послуг. Кожна з них активно розробляє нові інструменти для автоматизації аудиту. Вони вкладають величезні кошти в нові технології. Одним із напрямків вдосконалення програмного забезпечення, на який роблять акцент компанії «великої четвірки», – це розробка таких програм, які були б в змозі аналізувати усі транзакції клієнта, а не вибірково, як це працює наразі, коли перевірка проводиться вручну.

Так, наприклад, KPMG використовуватиме аналітичну систему Watson для перевірки звітності американських компаній. У співпраці з IBM вони намагаються навчити IT-систему практично всьому, що повинен вміти аудитор. Наприклад, систему Watson можна навчити оцінювати всі кредити банків, щоб визначити правильність оцінки ризиків.

Ще однією з переваг автоматизації аудиту є те, що комп'ютер зможе не лише перевіряти усі без виключення транзакції, але й виявляти закономірності, щодо яких аудитор прийматиме відповідні рішення. Це дозволить значно зменшити кількість рутинної роботи, а акцент роботи аудитора буде зосереджено на цікавих розслідуваннях та оцінці виявлених системою закономірностей [7].

Інноваційний інструмент Halo від компанії PwC є передовою технологією для глибокого проникнення в суть даних в режимі реального часу. В жовтні 2016 року він отримав престижну нагороду «Audit Innovation of the Year». Завдяки Halo великі обсяги транзакцій можуть бути опрацьовані й проаналізовані. Це допомагає більш ефективно оцінювати ризики і зосередитися на предметах, що мають важливе значення для аудиту. Порівняно з іншою програмою, яку використовує PwC - AURA, Halo зосереджується на аналізі даних [8].

Головними перевагами Halo є:

- 1) аналіз великої кількості транзакцій;
- 2) можливість працювати з інформацією з різних систем;
- 3) вбудовані алгоритми допомагають аудиторам краще зрозуміти бізнес процеси і більш ефективно пропонувати інноваційні ідеї для розвитку підприємства.

AURA – програмне забезпечення, що дозволяє ефективно організувати аудиторську діяльність на усіх стадіях аудиту.

Основними перевагами програми AURA є:

1. Розроблена спеціально для потреб компанії PwC, що дозволяє враховувати особливості аудиторських послуг та процедур компанії.
2. Використовується усіма підрозділами та офісами компанії, що забезпечує узгодженість, масштабність та синергію.
3. Системний підхід на основі ризику, що дозволяє зосередитись на речах, які справді мають значення в процесі аудиту.
4. Розподіляє аудиторські процедури та індивідуальні завдання по персоналізованих інструментальних панелях, що дозволяє своєчасне виконання та огляд роботи кожного члена аудиторської команди.
5. Моніторинг прогресу аудиту в режимі реального часу.

Deloitte використовує Argus – штучний інтелект, який здатен отримувати інформацію з документів, і Optix – аналітичну програму для пошуку підозрілих транзакцій і закономірностей [7].

В Україні ринок аудиторського програмного забезпечення знаходиться на стадії розвитку. До спеціалізованого аудиторського програмного забезпечення, що являє собою завершені програмні продукти, можна віднести наступні:

1. "КІТ.Аудит" - це перша вітчизняна автоматизована інформаційна система управління аудиторською діяльністю, що створена для забезпечення:
 - повної відповідності міжнародним та національним стандартам проведення аудиту;
 - суттєвого зменшення собівартості аудиторської перевірки ;
 - значного підвищення якості та прозорості робіт аудиторської фірми .

Багатокористувацький режим роботи з програмою надає можливість підключення необмеженої кількості користувачів до центрального серверу з базою даних. Програма має багато інших зручних функцій, зокрема: можливість імпорту та експорту бази

даних для перенесення на інший комп'ютер перегляд всіх видалених документів, всіх заблокованих робочих документів, перегляд історії логінів співробітників, тощо [9].

2. Програмний комплекс «Івахненко & Катеньов Аудит» створений українськими фахівцями та призначений для автоматизації аудиторської та контрольної діяльності. Він використовується для проведення різного типу формальних та логічних перевірок бухгалтерської інформації, яка формується в автоматизованих системах бухгалтерського обліку підприємств. Основними принципами роботи програмного комплексу є можливість аналізу облікових даних підприємств в автоматичному режимі і за потреби гнучке налагодження під конкретну програму аудиторської перевірки. Комплекс дозволяє формувати стандартний пакет робочих документів для загального аналізу стану справ на підприємстві (експрес-аналіз), а також працювати з ним у діалоговому режимі в разі творчого підходу до потреб окремої перевірки.

Суттєвою перевагою програмного комплексу «Івахненко & Катеньов Аудит» є можливість проаналізувати всі 100% бухгалтерських даних і виявити всі помилки та підозрілі моменти бухгалтерського обліку, на відміну від загальноприйнятих методів аудиторської перевірки, які базуються на аналізі окремої вибірки бухгалтерських даних і формуванні судження з проблеми або загального аудиторського висновку лише з заданою імовірністю [10].

Висновки. Інформаційні технології дозволяють аудиторам підвищити якість наданих послуг, зменшити кількість рутинної роботи та зекономити значну кількість часу, а для клієнтів аудиторських фірм – знизити витрати на аудит. Нові технології ставлять і нові вимоги до аудиторів щодо комп'ютерних навичок аудиторів, вміння аналізувати дані та критично мислити. Найбільшим ризиком в автоматизації аудиторської діяльності є те, що аудитори можуть потрапити в «залежність» від технологій і покладатимуться на них більше, ніж на власні знання та судження. Але побоювання, що технології повністю замінять людей, ще не знаходять підтвердження в реальності. А аудитори наголошують, що саме знання і вміння аудитора та його судження завжди залишаються найціннішою частиною будь-якого процесу аудиту.

Таким чином, використання сучасних комп'ютерних програм обробки інформації в процесі аудиторської перевірки сприяють підвищенню якості аудиту та обґрунтуванню його висновків.

Список використаних джерел;

1. Федоронько Н.І. Проблеми аспекти автоматизації аудиту в Україні / Н.І. Федоронько// Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки. – 2012. – Вип. 32(2). – С.105-107.
2. Русіна Н.В. Використання програмного забезпечення в аудиті / Н.В. Русіна// Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2011. – Вип. 20., Ч.1. – С.372-376.
3. Brillouin L. Wave propagation in periodic structures: electric filters and crystal lattices. Courier Corporation. – 2003.
4. Івахненко С.В. Комп'ютерний аудит: контрольні методики і технології. Наукове видання. – К.: Знання, 2005. – 286 с.
5. Яровенко Г.М. Автоматизація аудиту розрахунків з оплати праці / Г.М. Яровенко, Т.О. Басенко // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» – 2012. – №3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ua.unplag.com/library/viewer/web_source/42645888?view_token=N4KzEWyU6fYFBhcdQBMrEsG0WxftqZ8S
6. Гуцаленко У.О. «Комп'ютерний аудит в системі внутрішньогосподарського контролю / У.О. Гуцаленко// Іноваційна Економіка. – 2010. – №3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/inek/2010_3/138.pdf
7. Абрамов Д. «Большая четверка» доведет аудит до автоматизма / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vedomosti.ru/management/articles/2016/03/30/635611-bolshaya-chetverka-dovedet-audit-avtomatizma>
8. PricewaterhouseCoopers, «PwC» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pwc.com/gx/en.html>.
9. КІТ.Аудит / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kit-audit.com.ua>
10. Івахненко & Катеньов Аудит / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ivakhnenkovaudit.info/IK/home.htm>.